

**DAUGAVPILS UNIVERSITĀTE
DAUGAVPILS UNIVERSITY**

**VĒSTURE:
AVOTI UN CILVĒKI**

XXVII

**HISTORY:
SOURCES AND PEOPLE**

**DAUGAVPILS UNIVERSITĀTE
AKADĒMISKAIS APGĀDS "SAULE"**

2024

Saleniece, I., atb. red. *Vēsture: avoti un cilvēki. XXVII*. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saule", 2024. 190 lpp.

Daugavpils Universitātes zinātnisko rakstu krājums "Vēsture: avoti un cilvēki" ir anonīmi recenzēts periodisks izdevums ar starptautisku zinātniskās redakcijas kolēģiju. Tā mērķis ir prezentēt aktuālo pētījumu rezultātus vēstures zinātnes, kā arī historiogrāfijas un vēstures palīdzinātņu jomā. Rakstu krājums iznāk vienu reizi gadā latviešu, angļu un krievu valodā.

Redkolēģija

Irēna Saleniece (Daugavpils Universitāte, Latvija) – atbildīgā redaktore
Sandra Grigaravičiūtė (Lietuvas Genocīda un pretošanās pētniecības centrs, Lietuva)

Maija Grizāne (Daugavpils Universitāte, Latvija)

Ēriks Jēkabsons (Latvijas Universitāte, Latvija)

Andris Levāns (Latvijas Universitāte, Latvija)

Olaf Mertelsmann (Tartu Universitāte, Igaunija)

Henrihs Soms (Daugavpils Universitāte, Latvija)

Geoffrey Swain (Glāzgovas Universitāte, Apvienotā Karaliste)

Vitālijs Šalda (Daugavpils Universitāte, Latvija)

Michal Šimáně (G. Mendeļa Universitāte, Čehija)

Juris Urtāns (Latvijas Kultūras akadēmija, Latvija)

Literārie redaktori:

Jana Butāne-Zarjuta, Sandra Meškova, Anatolijs Kužņecovs

Tehniskie redaktori:

Žanete Gabranova, Laima Grišule

Makets:

SIA "AR Drukātava"

Iekļauts EBSCO datubāzē.

ISSN 978-9934-39-021-0

© Daugavpils Universitāte, 2024

Saleniece, I., ed. *History: Sources and People. XXVII*. Daugavpils: Daugavpils University Academic Press "Saule", 2024. 190 p.

The collection of articles "History: Sources and People" of Daugavpils University is a double-blind peer-reviewed periodical with the international editorial board. It publishes articles aimed at presenting the research findings in the field of history, as well as historiography and auxiliary historical disciplines. It is published once a year in Latvian, English, and Russian.

Editorial Board

Irēna Saleniece (Daugavpils University, Latvia) – editor in chief
Sandra Grigaravičiūtė (Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania, Lithuania)
Maija Grizāne (Daugavpils University, Latvia)
Ēriks Jēkabsons (University of Latvia, Latvia)
Andris Levāns (University of Latvia, Latvia)
Olaf Mertelsmann (University of Tartu, Estonia)
Henrihs Soms (Daugavpils University, Latvia)
Geoffrey Swain (University of Glasgow, United Kingdom)
Vitālijs Šalda (Daugavpils University, Latvia)
Michal Šimáně (Mendel University, Czech Republic)
Juris Urtāns (Latvian Academy of Culture, Latvia)

Literary editors:

Jana Butāne-Zarjuta, Sandra Meškova, Anatolijs Kuzņecovs

Technical editors:

Žanete Gabranova, Laima Grišule

Lay-out:

RA Drukātava Ltd

Included in EBSCO database.

ISSN 978-9934-39-021-0

© Daugavpils University, 2024

SATURS / CONTENTS

Una Bērente

Etnogrāfisko slieču transportlīdzekļu historiogrāfija
un izpētes perspektīvas..... 6

Haralds Bruņinieks

Lietisko avotu liecības par nacionālajiem partizāniem
Ilūkstes apriņķī (1945–1949)..... 14

Rūdolfs Brūzis

Arheoloģiskie izrakumi Višķu sinagogas vietā..... 24

Guntis Gerhards, Antonija Vilcāne, Elīna Pētersone-Gordina

Vikingu laikmets Latvijā: Lejasbitēnu kapulauka
starpdisciplināra izpēte..... 31

Anna Jabłońska

The Image of the Past in Songs between the Middle Ages (10th c.)
and the 18th Century in Poland 39

Audronē Janužytė

Becoming a Dissident: The Cases of Aleksandras Štromas
and Tomas Venclova..... 46

Juris Jefuni

“Sakrālās valsts” ideja un krievu diaspora Latvijā (1918–1940)..... 57

Inta Krūmiņa

Latvijas Satversmes sapulces Izglītības komisijas darbība (1920–1922) 72

Maija Krūmiņa

Latvijas iedzīvotāju bēgļu gaitas Vācijas teritorijā 1944.–1945. gadā..... 79

Сигитас Лужис

От сражений с поляками к схватке с французами: пярлойские
партизаны в Клайпедском «восстании» 1923 г. 87

Vladislavs Malahovskis

Latgaliskuma jautājums latgaliešu emigrācijas pārstāvju korespondencē
un publicistikā 96

Александр Петров

Охрана природы в Советской Латвии: материалы Комитета народного
контроля Латвийской ССР (1965–1990)..... 103

Galina Sedova (Nun Euphrosyne)

Organ Master Edouard Schultz: from Dinaburg to Polotsk,
the 19th century 115

Marika Selga

The Robert F. Kelley Papers in the Georgetown University Special Collection	125
--	-----

Henrihs Soms

Ukrainas valstiskuma veidošanās Latvijas preses skatījumā: 20. gadsimta sākums – 1920. gads.....	132
---	-----

Kaspars Strods

Jūras transports Latvijā līdz Pirmajam pasaules karam: ieskats Latvijas PSR un atjaunotās Latvijas Republikas historiogrāfijā	142
--	-----

Vitālijs Šalda

Jautājums par dzimto valodu kā mācību valodu Latvijas tautskolās 1914.–1919. gadā	153
--	-----

Michal Šimáně

Restoration of Secondary Vocational Education after World War II during the Third Czechoslovak Republic (1945–1948).....	168
---	-----

Juris Urtāns

Latgales pilskalnu saraksti (19. gadsimta vidus – 20. gadsimta sākums).....	178
--	-----

Ziņas par autoriem / Authors	186
---	------------

Vladislavs Malahovskis

Latgaliskuma jautājums latgaliešu emigrācijas pārstāvju korespondencē un publicistikā*

Atslēgas vārdi: emigrācija, latgalieši, latgaļi, latgaliešu valoda, idejiskās domstarpības

Kopsavilkums

Otrā pasaules kara noslēgumā apmēram 120 000 – 150 000 Latvijas iedzīvotāju bija atraduši patvērumu Rietumvalstīs. Viņu vidū bija vairāki tūkstoši latgaliešu. Neraugoties uz emigrācijā uzturēto tautas vienotības ideju, latviešu intelligences lielākā daļa nebija vienota. Arī latgaliešu emigrācijas intelligences aprindas nebija vienotas vairākos jautājumos. Pētījumā, balstoties uz Latgales Kultūrvēstures muzeja krājumā esošajām vēstulēm, publicistiku, ir izpētīts jautājumu loks, kas emigrācijas latgaliešiem likās svarīgs latgaliskās identitātes uzturēšanai. Rietumos demokrātijas apstākļos latgaliešu inteliģence varēja brīvi paust savus uzskatus, kuri bija atšķirīgi vairākos jautājumos: tā dēvētais latgaļu jautājums emigrācijā un dzimtenē; dievkalpojumu un rakstības valodas izvēle. Pretrunas saasināja arī tas, ka radikālāk noskaņotā latgaliešu daļa centās savus uzskatus sludināt visu latgaliešu vārdā. Latgaliešu emigrācijas pārstāvju korespondence un publicistikas materiāli rāda, ka nereti oponenta nomelnošanai un sava viedokļa aizstāvībai tika izmantoti ļoti asi un aizvainojoši lingvistiskie paņēmieni.

Ievads

Otrā pasaules kara noslēgumā, ienākot Sarkanajai armijai Latvijas teritorijā, apmēram 120 000 – 150 000 Latvijas iedzīvotāju bija atraduši patvērumu Rietumvalstīs (Plakans 2022). Īpaši liels Latvijai bija intelligences zudums, arī vairāki tūkstoši latgaliešu bija atstājuši dzimteni. Pēc Latvju enciklopēdijas datiem, apmēram 10 000 latviešu bēgļu bija katoļi (Švābe 1952–1953, 1003). Var pieņemt, ka vairākums katoļu bija latgalieši. Pēc latgaliešu sabiedriskā darbinieka Bonifācija Briškas (1902–1994) ziņām, emigrācijā Rietumvalstīs bija ap 7 000 latgaliešu (Briška 1957, 139).

* Raksts sagatavots Valsts pētījumu programmas “Letonika latviskas un eiropēiskas sabiedrības attīstībai” projektā “Identitāšu ainavas: vēsture, kultūra un vide” (Nr. VPP-LETONIKA-2021/1-0008).

Neraugoties uz emigrācijā uzturēto tautas vienotības ideju, latvieši realitātē tomēr nebija vienoti. Tam par cēloni pamatā nebija ģeogrāfiskais attālums, bet gan idejiskās domstarpības dažādos jautājumos, piemēram, par Kārļa Ulmaņa (1877–1942) politikas atbalstīšanu vai noliegšanu, latgaliešu un pārējās Latvijas latviešu attiecībām, latgaliešu valodas lietojumu u. c. Tāpēc daudzi ievērojami latviešu un latgaliešu inteliģences pārstāvji sastāvēja atšķirīgās sabiedriskās un zinātniskās organizācijās, publicējās dažādās izdevniecībās. Lielākā daļa latgaliešu autoru publicējās Vladislava Lōča (1912–1984) vadītajā “Latgaļu izdevniecībā” Minhenē (Vācija) u. c., bet latviešu autori – izdevniecībā “Daugava” (Zviedrija) u. c. Neraugoties uz centieniem kopdarboties (emigrācijā tika nodibināts “Latgaļu Pētniecības instituts” u. c. latgaliešu organizācijas), arī latgaliešu emigrācijas inteliģences aprindas nebija vienotas.

Raksta mērķis ir, balstoties uz korespondenci un publicistikas materiāliem, noskaidrot latgaliešu emigrācijas pārstāvju uzskatus par latgaliešu un pārējo Latvijas novadu latviešu attiecībām un latgaliešu valodas lietojuma jautājumiem. Pētījuma avotu bāzi pamatā veido Latgales Kultūrvēstures muzeja krājuma materiāli – latgaliešu emigrācijas darbinieku Jāņa Klīdzēja (1914–2000, ASV), Leonarda Latkovska (1905–1991, ASV), B. Briškas, Miķeļa Bukša (1912–1977, Zviedrija), V. Loča (Vācija), Donata Mūrnieka (Dektera, 1901–1963, ASV), bīskapa Jāzepa Rancāna (1886–1969, Vācija, ASV) u. c. vēstules, kā arī publicētie darbi. Raksta autors ir izvēlējis citēt no vēstulēm un publicistikas tos fragmentus, kuri, pēc viņa domām, visspilgtāk izsaka rakstītāja attieksmi pret attiecīgo jautājumu, kā arī parāda lingvistiskos paņēmienus, kādi tika izmantoti savas argumentācijas akcentēšanai vai oponenta nomelnošanai.

Pētījums balstās uz kvalitatīvo un salīdzinošo datu analīzi, diskursa vēsturisko pieeju, izmantojot nošķiruma “mēs” – “viņi” diskursīvo konstrukciju, kas parasti veido pamatu stereotipiem un aizspriedumiem (Delanty 2008, 4).

Latgaļu jautājums emigrācijā un dzimtenē

Emigrācijā latgaliešu inteliģence uzsvēra, ka latgalieši ir seno latgaļu pēcteči, tāpēc latgaliešus turpināja saukt par latgaļiem. Daži latgaliešu pārstāvji, piemēram, B. Briška, uzskatīja un mēģināja pamatot, ka latgalieši ir atsevišķs etnoss (Briška 1957, 148–150). Pretrunas saasināja tas, ka radikālāk noskaņotā latgaliešu daļa attiecībā uz latviešu vienotības, latgaliešu valodas lietojuma izpratni u. c. jautājumiem centās savus uzskatus sludināt visu latgaliešu vārdā. Ļoti kritiski pret to vērsās rakstnieks J. Klīdzējs: “Šis ar kompleksiem un trimdas neurozēm apsēstais ducis sauc sevi par “vienīgajiem istajiem latgaļiem” un cenšas runāt v i s u latgaļu vārdā. [...] Vispirms – kas viņiem ir devis tādas tiesības [...] Tas ir plānprātīgs

atbildības trūkums šodien svešuma pajumtēs runāt par kādu atsevišķu – “latgaļu tautu” [...]. Būtu labi, ja šis ducis “īsto” latgaļu mazliet apdomātos pirmāk, kad ļoti gribas kliegt” (Klīdzējs 1979, 109).

Daļai latgaliešu ar izdevēju V. Loci priekšgalā uzskati attiecībā uz latviešu vienotības (padomju okupētajā Latvijā un emigrācijā) ideju balstījās uz pieņēmumu, ka latvieši (*baltieši*) apspiež latgaliešus un attiecīgi arī latgaliešu valodu. J. Klīdzējs atzīmē, ka šādi uzskati ne tikai emigrācijā, bet arī okupētajā dzimtenē ir pakalpojums “Maskavas skaldišanas un valdišanas kārei” (Klīdzējs 1979, 109).

Kādreizējais V. Loča domubiedrs literāts un publicists L. Latkovskis pēc konfliktā ar izdevēju pielīdzina V. Loci PSRS diktatoram Josifam Staļinam: “Lōčam viņam pīdar monopola tīseības uz latgalismu. Jys ir vīneigais eistais latgalīts [...] Stalins varātu pulka moceitīs nu Lōča [...] Stalins sovus īnainīkus deve tīsot cytim. Lōcs vins pat nūtīsōja sovus “īnainīkus” (losi: draugus, kas jū atbalsteja)” (LgKM: 4887).

V. Loča radikālie uzskati par latgaliešu un latviešu attiecībām satrauca arī trimdas katoļu garīdzniecību. Vēstulē bīskapam J. Rancānam priesteris Staņislavs Kučinskis (1913–2008) izsakās par izdevēju: “Kaidreiz Aglyunā (Aglonas vīriešu ģimnāzijā – V. M.) bejom uz vīna sūla, aistōvejom uzskotu, ka ar laiku vysa Latvija byus latgaliska. Tagad jys tū aizstov rokstūs, bet bez māra, bez takta, leidzeigi gimnazistam. Un katōļu litai tys kait.” (LgKM: 7907)

Daudz pragmatiskāk un objektīvāk uz latviešu kopdarbību, uzturot arī ideju par iespēju nākotnē atgriezties no padomju okupācijas brīvajā dzimtenē, lūkojās katoļu garīdznieks un literāts D. Mūrnieks (Dekters): “Dīvs tai ir gribējis, lai mes moltūs vīns ar ūtru, i latgalīts, i vidzemnīks, i kurzemnīks, i zemgalīts kai dazaidi gryudi dzērnavu akmenī [...] Čyuls un čangals ir sabōzti vīnā maisā. Vai šaidu apstōklūs ir jōosynoj ar nazi, lai aizbraukušim uz Latviju sōkt graizeišonūs? Skateitōju nu molas tur byus daudz.” (LgKM: 7893)

Vēstulē bīskapam J. Rancānam D. Mūrnieks akcentē: “Un par kū te byutu jōsastreida? Svešā zemē un svešā vītā tradīcijas nav īspējams ni kūpt ni nūsorgōt vysā piļneibā. Ni mums sovu bazneicu, ni krystu ceļmolōs, ni svātku, ni tolku, ni cīmūs braukšonas [...] Latgola beja un byus, uz cik tōs naiznicynōs bolševiks. Latgolas mes naspējom pōrceļt uz U.S.A., Kanādu, Angliju, Austrāliju vai Vōciju.” (LgKM: 7893)

Dievkalpojumu un rakstības valoda

Emigrācijas katoļu baznīcas vadības pārstāvji uzskatīja, ka dievkalpojumi jānotur latviešu valodā, jo arī latviešu vidū bija katoļi, bet daļa latgaliešu inteliģences uzskatīja – dievkalpojumi jānotur tikai latgaliski, jo “tikai latgali

ir Latvijas katōļu Bazneicas mugorkauls.” (Red. 1965) Tā, piemēram, V. Locis vēstulē bīskapam J. Rancānam pauž asu kritiku par to, ka viņš 1958. gada augusta raidījumā “Amerikas Balss” mācību, kas tika veltīta Jaunavas Marijas debesis uzņemšanas svētkiem Aglonā, noturēja latviešu valodā: “Tei nabeja latgaļu volūda, lai gon Jyus pats esit latgaļš [...] Jyus ar sovu reiceibu latgaļus Dzimtinē navarejot iprīcynōt ni styprynōt, bet gon sōpynōt uz vysdziļōkū, jo Jyus ar komunistu uzspīstōs volūdas litōšonu pīsavīnōjot un atbaļstejot komunistu diktaturas volūdas apspīšonas izvessōnu [...] Šaida Jyusu reiceiba ir apzynōta un tōpēc izsoku protestu pret tū.” (LgKM: 28100)

1964. gada oktobrī tika izdots bīskapu Antonija Urbša (1876–1965), J. Rancāna, Boļeslava Sloskāna (1893–1981) parakstīts apkārtraksts emigrācijā dzīvojošajiem katolīem valodas jautājumā baznīcā. Apkārtraksts bija latviešu valodā un sastāvēja no sešiem punktiem. 1. punktā bija norādīts: “Visiem latviešiem ir brīvi lietot savu valodu abos dialektos, tiklab mutes vārdos, kā ar rakstos, resp. presē.” Tajā pašā laikā 6. punkts norādīja: “Neskatoties uz pilnīgu brīvību, kāda saskaņā ar Baznīcas un dabas likumiem ir katram atstājama valodas jautājumos, tad tomēr šī brīvība nav tā saprotama, it kā ikvienam ticīgajam būtu tiesības iejaukties dievkalpojumu izkārtošanā, Baznīcas vai vispār trimdinieku garīgajā aprūpē, valodas ziņā.” (LgKM: 7896)

1965. gada martā II Vatikāna koncila padome liturģijas jautājumos izdeva speciālu dekrētu par latviešu valodas lietošanu Svētajā Mišē ar norādi, ja dievkalpojumā piedalās vairākums latviski runājošo ticīgo, tad dievkalpojumam jānotiek latviešu valodā (Red. 1965).

Neraugoties uz to, ka dekretā nebija nekādu norāžu vai aizliegumu attiecībā uz latgaliešu valodas lietojumu, V. Loča vadītā apgādā iznākušās avīzes “Latgolas Bolss” reakcija bija asa: “Latgali breivajā pasaulī un apspīstajā dzimtinē gaida nu Vatikana barbariskū latgaļu volūdas apspīšonas dekreta atcelšonu.” (Red. 1965) Avīzē sekoja arī šāds precizējums: “Šys dekrets nūsastōj blokus komunistu reiceibai, kuri ari latgalim ir aizliguši jūs volūdu un [...] Muravjova¹ barbariskū dekretu.” (Red. 1965) Vēlākos avīzes numuros tiek secināts: “Vysu trimdas laiku lelōkōs daļas myusu goreidznīceibas politika ir bejuse un ir pretlatgaliska.” (Širins 1966)

Jautājumā par rakstu valodu emigrācijas latgaliešu vidū bija tādi, kuri uzskatīja, ka latgalietis kā brīvs cilvēks var izvēlēties rakstu valodu, bet citi, kā atzīmē kultūrvēsturnieks Pēteris Zeile: “Jo stipri pagērēja, ka viņam jāraksta latgaliski, lai viņš izpelnītos lielo godu – tikt uzskatītam par piederīgu latgaliešu literatūrai.” (Zeile 2006, 604) Izdevējs V. Locis uzskatīja, ka par latgaliešu rakstnieku

¹ Mihails Muravjovs-Vīlenskis (Муравьев-Виленский, Михаил Николаевич) – Viļņas ģenerālgubernators (1863–1865), īstenoja rusifikācijas politiku, tostarp latīņu drukas aizliegumu.

(vai pētnieku) var saukties tas, kas raksta tikai latgaliski (LgKM: 7896). Šajā ziņā V. Locim radās nesaskaņas ar latgaliešu autoriem, kuri centās kopt gan latgaliešu, gan koplatvisko literāro valodu. Piemēram, J. Klīdzējs tika kritizēts par “mātes volūdas nūdūšonu” (Zeile 2013, 225). Tie, kas atbalstīja “Latgaļu izdevniecību”, atbalstīja izdevumus latgaliešu valodā, tāpēc tādu plaši pazīstamu personību kā J. Klīdzēja, Konstantīna Raudives (1909–1974), Roberta Mūka (1923–2006) u. c. autoru darbi nāca klajā citās izdevniecībās un guva daudz lielāku lasītāju atbalstu, nekā tikai latgaliešu valodā publicētie.

50. gadu sākumā latgaliešu inteliģences aprindās dzima ideja par apjomīga un visaptveroša krājuma par Latgali “Dzimtene Latgola” izdošanu. Krājuma sastādītāju vidū bija paredzētas tādas personības kā J. Rancāns, V. Locis, M. Bukšs, A. Rupainis u. c. Savstarpējo nesaskaņu dēļ, tostarp valodas jautājumā, krājuma izdošana izpalika. Dzirdīgas ausis neatrada D. Mūrnieka aicinājumu iekļaut vismaz dažas nodaļas latviešu valodā (LgKM: 7907).

1953. gada janvārī J. Klīdzējs vēstulē M. Bukšam konstatēja: “Myusu īskoti, prūtams, ir diferencējušis un diferencēsīs par myusu izlūksni [...] bet tys navar kāvēt byut myusim draudzeigim. [...] izdūdūt grōmotas izlūksnē mes nasasnādzam tū mērki, kū mes kaut zamapziņā asam īcerējuši [...] Lelyms myus nimoz naivārōjuši un nadzērdējuši, brauc pōri par mums.” (LgKM: 7834)

Līdzīgās domās ir arī D. Mūrnieks, iezīmējot arī emigrācijas jaunās paaudzes asimilācijas problēmu: “Pat vīna latvīšu volūda ilgi naizturēs svešuma spidīni, nimoz narunojūt par divom. Myus bārni jau sasarunoj angliski (Un cik taidu, kas latgaliski?). Pāis laiks un tikai vēcuks laseis sovu avīzi.” (LgKM: 7893)

Secinājumi

Emigrācijas jeb tā dēvētajiem trimdas latviešiem, latgaliešiem, bija kopīgas vismaz trīs fundamentālas lietas: piederība zaudētajai dzimtenei; piederība latviešu tautai (tiesa – ar dažādu izpratni par latgaliešu vēsturisko un tagadnes vietu un lomu tajā); cerība un zināma ticība brīvai un neatkarīgai Latvijas valstij.

Rakstā tika aplūkoti latgaliešu emigrācijas pārstāvju atšķirīgie uzskati jautājumos, kas cieši saistīti ar latgalisko identitāti. Korespondence un publicistikas materiāli rāda, ka nereti oponenta nomelnošanai un sava viedokļa aizstāvēbai tika izmantoti ļoti asi un aizvainojoši lingvistiskie paņēmieni.

Tomēr galvenais jautājums un reizē arī problēma ir: kāpēc jau otrās emigrantu paaudzes laikā sāka izzust šo pašreizējā centienu kontinuitāte? Jāpiekrīt P. Zeilem, ka atšķirībā no citu novadu izcelsmes latviešiem, kuri latviskumā saredzēja pietiekami plašas perspektīvas savai darbībai, latgaliešu emigrācijas jaunajai paaudzei latgaliešu valoda un raksti šķita šaura un neperspektīva joma (Zeile 2006, 605).

Noslēgumā jāatzīmē, ka pētījums ir turpināms, jo latgaliešiem bija radikāli pretēji uzskati arī citos jautājumos, kas saistāmi ar laicīgās un garīgās inteliģences attiecībām (jautājums par Franča Trasuna (1864–1926) ekskomunikācijas atcelšanu) un K. Ulmaņa politiku attiecībā uz Latgali.

Avotu un literatūras saraksts

- Latgales Kultūrvēstures muzeja krājums (turpmāk – LgKM), inv. nr. 7893 (Juridisko un fizisko personu vēstules V. E. bīskapam J. Rancānam).
LgKM, inv. nr. 4887 (Miķelis Bukšs).
LgKM, inv. nr. 7907 (P/s Latgaļu izdevniecība).
LgKM, inv. nr. 28100 (Vladislava Lōča vēstules V. E. bīskapam J. Rancānam).
LgKM, inv. nr. 7834 (Miķelis Bukšs. Vēstules).
Briška, B. (1957) *Latgali politiskajās patmaļās*. Minhene: P/s Latgaļu izdevniecība. 188 lpp.
Delanty, G., Wodak, R., Jones, P. ed. (2008) *Identity, Belonging and Migration*. Liverpool: Liverpool University Press. P. 328.
Klīdzējs, J. (1979) Dažas latgaļu sāpes un problēmas. *Dzimtenes kalendārs 1980. gadam*. Stokholma: Apg. Trīs Rozes. 108.–118. lpp.
Plakans, A. (2022) Latviešu trimda pēc Otrā pasaules kara. *Nacionālā enciklopēdija*. <https://enciklopedija.lv/skirklis/4556-latvie%C5%A1u-trimda-p%C4%93c-Otr%C4%81-pasaules-kara> (02.02.2023).
Red. (1965) Grīzatēs pi Svāto Tāva. *Latgolas Bolss*, 21. augusts.
Širins, J. (1966) Latvišu katōļu kongress Toronto, kur organizāta kōju dauzeišona. *Latgolas Bolss*, 17. decembris.
Švābe, A., red. (1952–1953) *Latvju enciklopēdija, II*. Stokholma: Apg. Trīs Zvaigznes, 1916 lpp.
Zeile, P. (2006) *Latgales kultūras vēsture*. Rēzekne: Latgales Kultūras centra izdevniecība. 746 lpp.
Zeile, P. (2013) *Latgales periodika (1862–2013)*. Rēzekne: Latgales Kultūras centra izdevniecība. 288 lpp.

Issue of Latgalianness in the Correspondence and Journalism of Latgalians in Emigration

Key words: emigration, Latgalians, Latgalian language, ideological contradictions

Summary

Approximately 120,000 – 150,000 Latvian residents were taking refuge in the Western countries at the end of World War II. Several thousand of Latgalians were among them. Regardless of the idea of national unity maintained in emigration, the majority of Latvia's intelligentsia failed to be united. The intellectuals of Latgalian emigration were not united on several issues as well. Based on the letters from the collection of the Latgale Culture and History Museum as well as journalism, the research deals with studying a range of issues that the Latgalians in emigration perceived as important for maintaining the Latgalian identity. In the environment of western democracy, Latgalian intelligentsia could freely express their views which differed on several issues: the so called '*Latgalian issue*' in emigration and homeland; choice of language for writing and public worship. The contradictions were exacerbated even more as the increasingly radical part of Latgalians were striving to advocate their views in the name of all Latgalians. Correspondence and journalism materials of Latgalian emigration representatives suggest that very sharp and offensive linguistic techniques were often used to slander the opponent and defend one's opinion.